

۱۳۳۹ پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی ﷺ

سرشناسه:	بهداروند، محمد مهدی، ۱۳۴۲ -
عنوان و نام پدیدآور:	حوزه و بایسته‌های تمدنی/محمد مهدی بهداروند.
مشخصات نشر:	قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری:	۲۸۸ص.
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۴۲۹-۲۸۵-۶
وضعیت فهرست نویسی:	فیبیا
یادداشت:	کتابنامه.
موضوع:	تمدن اسلامی؛ Islamic civilization
موضوع:	حوزه‌های علمیه -- ایران -- تاثیر؛ *Iran -- Influence -- Islamic theological seminaries
موضوع:	حوزه‌های علمیه -- ایران -- هدف‌ها و نقش‌ها
موضوع:	*Aims and objectives -- Islamic theological seminaries -- Iran
موضوع:	تفکر دینی -- ایران -- قرن ۱۴؛ Religious thought -- Iran -- 20th century
موضوع:	علم و دین -- ایران؛ Religion and science -- Iran
موضوع:	اسلام و دولت؛ Islam and state
موضوع:	اسلام -- تجدید حیات فکری؛ Islamic renewal
شناسه افزوده:	جامعه المصطفی ﷺ العالمية. مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ
رده بندی کنگره:	BP۷/۴/ب۹ ۱۳۹۶
رده بندی دیویی:	۲۹۷/۰۷۱
شماره کتابشناسی ملی:	۴۹۳۷۵۷۶

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

حوزه و بایسته‌های تمدنی
مؤلف: محمد مهدی بهداروند
چاپ اول: ۱۳۹۶ش / ۱۴۳۹ق
ناشر: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ.
چاپ: نازنجستان ● **قیمت:** ۱۸۵۰۰۰ ریال ● **شمارگان:** ۳۰۰ نسخه

مراکز پخش

- ایران، قم، خیابان معلم غربی (حجتیه)، نبش کوچه ۱۸
- تلفن: +۹۸ ۲۵ ۳۷۸۳۶۱۳۴ / دورنگار: داخلی ۱۰۵ - ۳۷۸۳۹۳۰۹ +۹۸ ۲۵
- ایران، قم، بلوار محمدامین، سه‌راه سالاریه. تلفن: +۹۸ ۲۵ ۳۲۱۳۳۱۰۶
- ایران، قم، ساختمان ناشران، طبقه سوم، پلاک ۳۰۸. تلفن: +۹۸ ۲۵ ۳۷۸۴۲۴۰۲

📞 https://telegram.me/pub_almostafa
 🌐 <http://www.buy-pub.miu.ac.ir/>

✉ miup@pub.miu.ac.ir
 🌐 pub.miu.ac.ir

باسپاس از دست اندرکارانی که ما را در تولید این اثر یاری رساندند.

- مدیر انتشارات: مرتضی محمدعلی نژاد شانی
- مدیر تولید: جعفر قاسمی ابهری
- ناظر فنی: محمدباقر شکرى
- ناظر گرافیک: مسعود مهدوی
- ناظر چاپ: نعمت‌الله یزدانی
- صفحه‌آرا: سیدمحسن عمادی‌مجد

حوزه و بایسته های تمدنی

محمد مهدی بهداروند

مرکز بین المللی
ترجمه و نشر
المصطفی ﷺ

سخن ناشر

با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و در عصر جهانی شدن ارتباطات، پرسش‌ها و چالش‌های نوینی در حوزه علوم انسانی فرا روی اندیشمندان مسلمان قرار گرفت که همه به نوعی برخاسته از مسئولیت دشوار حکومت در این عصر است؛ دورانی که پای‌بندی به دین و سنت در مدیریت همه‌جانبه کشورها بسیار چالش‌برانگیز می‌نماید. از این‌رو مطالعات و پژوهش‌های به‌روز، جامع، منسجم و کاربردی در حوزه دین، بر اساس معیارهای معتبر جهانی و عمق و اصالت اندیشه‌های ناب، بایسته و ضروری است و جلوگیری از انحرافات فکری و تربیتی پژوهندگان حوزه دین، مهم و مورد عنایت تمامی بنیان‌گذاران این شجره طیبه، به‌ویژه معمار بزرگ انقلاب اسلامی، امام خمینی علیه السلام و مقام معظم رهبری (دام ظلّه العالی) می‌باشد.

«جامعه المصطفی علیه السلام العالمیة» برای تحقق این رسالت خطیر و در مسیر نشر معارف ناب محمدی صلی الله علیه و آله و سلم «مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی علیه السلام» را تأسیس کرده است.

در پایان لازم می‌دانیم تلاش همه عزیزانی را که در نشر این کتاب سهمی داشته‌اند، سپاس گزارده، ارباب فضل و معرفت را به یاری بخوانیم تا ما را از دیدگاه‌های سازنده خویش بهره‌مند سازند.

مرکز بین‌المللی

ترجمه و نشر المصطفی علیه السلام

فهرست

۱۱.....	مقدمه
۱۱.....	موضوع و ضرورت
۱۹.....	۱. تجددگرایان
۲۰.....	۲. تعامل گرایان
۲۰.....	۳. تمدن گرایان
۲۰.....	۴. توقیف گرایان
۲۳.....	پیشش‌های پژوهش
۲۳.....	پیشینه تحقیق
۲۷.....	کلیات
۲۷.....	مفهوم‌شناسی (تعاریف)
۲۷.....	۱. حوزه
۲۸.....	۲. تمدن
۳۱.....	۳. دین
۳۱.....	الف) معنای لغوی دین
۳۲.....	ب) معنای اصطلاحی دین
۳۳.....	۴. تحول
۳۴.....	۵. تمدن اسلامی

بخش اول: ضرورت و اهمیت موضوع تحقیق (جرایبی)

۳۷.....	۱. مناسبات دین و تمدن مادی
۳۷.....	دیدگاه اول: مدرنیزاسیون
۴۳.....	دیدگاه دوم: مدرنیته اسلامی

- دیدگاه سوم: تمدن اسلامی ۵۱
۲. ضرورت بررسی و تحلیل تمدن مادی ۵۹
- رهاوردهای تمدن مادی ۵۹
۱. نفی معنویت ۵۹
۲. افزایش نداشتن رفاه در جامعه جهانی ۶۰
۳. توسعه اضطراب و ناامنی به جای آزادی ۶۰
۴. از بین رفتن کرامت انسانی در سایه مدرنیته ۶۱
۵. از بین رفتن رفاه ۶۱
- مبادی و مبانی مدرنیته خاستگاه همه مشکلات ۶۲
۱. مکانیزم توسعه در روند مادی ۶۲
۲. ایجاد نیازها و بالطبع ارضاهای کاذب ۶۵
۳. تحریک عمومی و ارضای طبقاتی ۶۷
۳. ضرورت طراحی تمدن اسلامی ۷۳
- عدم اقتباس از الگوی تمدن مادی ۷۳
- تحقیر همه جانبه توحید در روش و منش تمدن مادی ۷۵
- تنزل درجه جذابیت شعارها در تمدن مادی ۷۷
- لزوم تحقق آرمان‌های دینی از طریق تمدن‌سازی ۷۸
- تحقق انقلاب اسلامی ایران و لزوم بحث از تمدن‌سازی اسلامی ۷۹
- الزامات مربوط به جهانی‌سازی و جهان شدن ۷۹
۴. بررسی دیدگاه‌های پیرامون تمدن اسلامی ۸۱
- دیدگاه اول: فقه سنتی، محور حکومت و تمدن اسلامی ۸۱
- دیدگاه دوم: فقه پویا همراه با نگرش به توسعه موضوعی فقه ۸۲
- دیدگاه سوم: تکیه بر کارشناس متدین با هدف همسان‌سازی مدرنیته و تمدن اسلامی ۸۲
- دیدگاه چهارم: تلفیق کارشناسی دینی و علمی همراه با نوعی اخباریگری مدرن ۸۵
- دیدگاه پنجم: تکیه بر کارشناسی دینی از طریق دین حداکثر ۸۶
- شمولیت قلمرو شریعت بر سه حوزه نقل و عقل و حس ۸۷
- نقد و ارزیابی دیدگاه‌ها ۸۹
- فقه سنتی و تأسیس مدل فرهنگی-اقتصادی اسلام ۹۲
- غفلت از ضرورت بالندگی فقاقت، همپای توسعه موضوعات ۹۳
- اعتقاد نداشتن به ضرورت توسعه روش توسط شریعت ۹۴

۹۵	ناکارآمدی در برقراری عدالت اجتماعی و تولید روش اداره
۹۶	انکار حاکمیت ارزش بر بینش و دانش
۹۸	ناتوانی در طراحی مدل تحلیل حوادث اجتماعی
۹۸	تکیه بر روش اخباریگری با هدف اجتناب از تأویل کلام وحی
۱۰۲	تحلیل نهایی
۱۰۵	۵. واکاوی و بازخوانی تمدن مادی
۱۰۵	مبانی تمدن مادی
۱۰۵	۱. نگرش انسان محوری
۱۰۷	۲. سکولاریسم
۱۰۹	۳. علم‌گرایی مطلق و تکیه بر خردبازاری
۱۱۰	ویژگی‌های تمدن مادی در عصر حاضر
۱۱۱	۱. تقویم ابعاد تمدنی
۱۱۴	۲. توسعه انسانی، محور توسعه تمدنی
۱۱۶	۳. جهانی‌سازی

بخش دوم: مبانی مهندسی تمدن اسلامی (چیستی)

۱۲۱	۱. جامعیت دین
۱۲۱	بررسی رابطه معیشت و سعادت
۱۲۱	دیدگاه‌های مختلف درباره نسبت دین و حکومت از منظر رابطه سعادت و معیشت
۱۲۱	۱. دیدگاه منکران (به دلیل مادی معنا کردن سعادت و معیشت)
۱۲۳	۲. دیدگاه معتقدان به حکومت حداقلی دین (نظارت)
۱۲۵	۳. دیدگاه معتقدان به حکومت حداکثری دین (سرپرستی تکامل اجتماعی)
۱۲۸	تفاوت دیدگاه سوم با دو دیدگاه گذشته
۱۲۹	گستره رسالت دین (حداقلی یا حداکثری)
۱۳۳	بررسی نظریه دولت اسلامی
۱۳۳	۱. تأثیر رسالت دولت در تبیین رابطه دولت با دین
۱۳۳	۲. دیدگاه معتقدان به دین حداقل
۱۳۴	الف) جدایی دین و دولت به واسطه جدایی اهداف
۱۳۵	ب) انکار ولایت خدای متعال و معصومین <small>علیهم‌السلام</small> و ولایت فقیه
۱۳۸	ج) بازگشت مشروعیت و معقولیت به انسان و نفی ولایت الهیه
۱۳۸	د) پذیرش شرک در حیات اجتماعی

۳. دیدگاه معتقدان به دین حداکثر..... ۱۳۹
- الف) ضرورت حکومت دینی به دلیل رابطه دین و دولت از طریق جریان ربوبیت الهیه و عبودیت بندگانش ۱۳۹
- ب) ضرورت حکومت تاریخی دین براساس این نگاه ۱۴۰
- ج) بازگشت مشروعیت (به معنای معقولیت) به ربوبیت الهی ۱۴۱
۴. دیدگاه‌های میانی (معتقدان به نظارت دینی یا وکالت فقیه یا وکالت حکیم) ۱۴۲
- الف) عدم لزوم جریان ربوبیت الهیه از طریق نصب ۱۴۴
- ب) واگذاری حقانیت تصمیم‌گیری‌های اجتماعی به مردم، توسط دین ۱۴۵
- مبنای مشروعیت حکومت ۱۴۶
۱. «تعریف مشروعیت» (Legitimacy) ۱۴۶
۲. منابع مشروعیت ۱۴۸
۳. مشروعیت دینی ۱۵۰
- الف) از دیدگاه اهل تسنن ۱۵۰
- ب) از دیدگاه شیعی ۱۵۰
۴. منشأ مشروعیت ۱۵۱
- الف) بررسی دیدگاه «انتصاب» ۱۵۲
- ب) نصب در کلمات فقها ۱۵۲
- رسالت دولت‌ها ۱۵۸
۱. رسالت دولت‌های گذشته (ایجاد نظم داخلی و تأمین امنیت) ۱۵۸
۲. نسبت دین و دولت براساس این نگرش به دولت ۱۵۹
۳. تغییرات اساسی رسالت دولت در دولت‌های مدرن ۱۶۰
۴. نگاه ساده‌انگارانه به دین و دولت ۱۶۰
۵. سرپرستی تکامل توسط دولت‌های مدرن ۱۶۱
- الف) سرپرستی تکامل و هماهنگ‌سازی همه شؤون در جهت واحد ۱۶۱
- ب) تغییر هماهنگ اخلاق و اعتقادات و رفتار در جهت واحد ۱۶۲
- ج) سرپرستی جریان تکامل در جهت بهره‌وری بیشتر از ماده ۱۶۴
۲. لزوم سرپرستی جریان عقلانیت توسط دین ۱۶۵
- رابطه علم و دین ۱۶۵
- تحلیل انواع رویکردها در نسبت علم مدرن و دین ۱۶۸
- رویکرد اول: رویکرد تعارض‌انگارانه ۱۶۹

۱. علم‌گرایی یا ماتریالیسم علمی ۱۷۲
۲. امپریالیسم علمی ۱۷۴
۳. نص‌گرایی و اقتدارگرایی کلیسایی ۱۷۴
- رویکرد دوم: رویکرد تمایزنگارانه ۱۷۷
۱. رویکرد نوارتدوکسی (سخت‌کیشی نوین) ۱۷۹
۲. رویکرد اصالت وجودی (اگزیستانسیالیستی) ۱۸۰
۳. رویکرد تحلیل زبانی ۱۸۱
- رویکرد سوم: تعامل‌گرایانه (گفت‌وگو و هم‌گرایی) ۱۸۸
- رویکرد چهارم: وحدت‌گرایی ۲۰۰
۱. الهیات اعتدالی و وحدت علم و دین ۲۰۰
۲. دستگاه فلسفه پویشی و وحدت علم و دین ۲۰۳
۳. الهیات طبیعت و وحدت علم و دین (نظریه باربور) ۲۰۵
- جمع‌بندی نهایی ۲۰۹
- جهت‌داری علوم (بررسی تولید علم دینی) ۲۲۱
۳. موانع تمدن‌سازی ۲۲۵
- مانع اول: فقدان منطق شامل برای هماهنگ کردن دین و عینیت ۲۲۶
۱. آثار زیان‌بار فقدان منطق جامع ۲۲۷
۲. تکامل در پرستش، به معنای ثبات در جهت و تغییر در روند ۲۲۸
۳. تأثیر منطق شامل در هماهنگ کردن نظام معرفت‌شناسی ۲۲۹
۴. ضرورت شناخت محور سیستم در حوزه ایمان و کفر ۲۳۰
- مانع دوم: فقدان فلسفه عمل اسلامی ۲۳۲
۱. سه معیار کارآمدی فلسفه الهی ۲۳۲
۲. ملاحظه تکامل، نسبیت و حرکت ۲۳۳
۳. پشتیبانی از فرهنگ کارشناسی ۲۳۴
- مانع سوم: ناهماهنگی منطق معرفت‌دینی، عقلی و حسی ۲۳۹
- چالش تمدن اسلامی در ناهماهنگی منطق نقلی، عقلی و تجربی ۲۳۹
۴. لوازم مهندسی تمدن‌سازی اسلامی ۲۴۱
- تولید ادبیات جدید مدیریت جهانی ۲۴۱
- تولید و تدوین فلسفه سیاسی ۲۴۲
- تعریف عدالت اسلامی در سطوح سه‌گانه ۲۴۳

۱. تعریف عدالت ۲۴۷
- هماهنگی دو تعریف فوق از عدالت اسلامی ۲۴۸
۲. عدالت اسلامی تابع توسعه اسلامی ۲۴۸
- الف) تحلیل مفهوم توسعه ۲۴۹
- ب) نظام مند بودن توسعه ۲۴۹
- ج) الهی و غیرالهی بودن توسعه ۲۵۱
- د) عدالت اسلامی تابع توسعه اسلامی ۲۵۳
- ه) تبعیت عدالت از توسعه در هر دو مبنای الهی و غیرالهی ۲۵۳
- و) عدالت و توسعه مادی ۲۵۴
- ز) تحقق عدالت در توسعه الهی ۲۵۶
۳. نظام عدالت اسلامی ۲۵۹
۴. فرایند شکل‌گیری عدالت اسلامی ۲۵۹
- الف) تحقق عدالت، مبتنی بر صیانت بین‌المللی ۲۵۹
- ب) نیازمندی به تولید نظام مفاهیم ۲۶۰

بخش سوم: راهبردهای حوزه علمیه در مهندسی تمدن اسلامی با تمرکز بر نقش

جامعه‌المصطفی ﷺ (چگونگی)

- راهبردهای حوزه علمیه در مهندسی تمدن اسلامی ۲۶۵
- درک تمدنی و شناخت روابط پیچیده دنیای امروز ۲۶۶
- استنباط فقه اکبر (پی‌ریزی حکمت، اخلاق و فقه حکومتی) ۲۶۷
- توجه به تحقیقات بنیادین در حوزه فلسفه و متدلوژی علوم ۲۶۸
- استفاده از توان تحقیقات حوزه با مدیریت شبکه‌ای تحقیقات ۲۶۹
- منابع ۲۷۵